

Slovenski šolski muzej

Šola iz zemlje

Tina Zgonik in Mateja Ribarič

Spomine na šolski sistem, ki je živel s skupnostjo in skupnost z njim, je zbrala in v Slovenijo prinesla novinarka in svobodna raziskovalka Tina Zgonik, ki zadnja leta živi in dela v Boliviji, kjer raziskuje duhovno kulturo staroselcev Altiplana. V sodelovanju s Slovenskim šolskim muzejem in oblikovalko Simono Čudovan je zgodbo o Warisati predstavila v muzeju.

Da bi videli naprej, moramo gledati nazaj. (Pregovor ljudstva Ajmara)

Učenje visokih Andov prikazuje nastajanje in delovanje šole v Warisati na planoti Altiplano v Boliviji v letih 1931-1940 in nas popelje v miselni svet starih Andov ter pojasnjuje zgodovinske okoliščine, ki so pripeljale do nastanka tako nenavadne in skoraj boleče realistične šole. Šola-skupnost je model izobraževanja, ki postaja vedno bolj aktualen tudi v zahodni družbi. Občutljivost, s katero doživlja svet andski staroselec, ponuja alternativo osamljenemu, od družbe in narave izoliranemu potrošniku.

Začetki

Leta 1930 je v južni Ameriki po vrsti neuspelih poskusov v mestih postalo jasno, da je treba indijanskega otroka poučevati v njegovem naravnem okolju, na podeželju. Bolivijski učitelj Elizardo Pérez je dobil nalogo, da poišče staroselsko vas, primerno za postavitev šole. Takoj se je spomnil na Warisato ob jezeru Titikaka, kjer je dobro desetletje prej spoznal karizmatičnega indijanskega učitelja Avelina Siñanija. Ta je bil takrat skoraj še fant. Sedel je na kupu kamenja, obkrožen s tropom otrok, ki so ga gledali kot začarani in poslušali z odprtimi usti. Smejali so se, se čudili, ponujali odgovore, pa spet pozorno prisluhnili. Ker je govoril v jeziku ajmara, Pérez ni razumel, kaj jim pripoveduje, vendar je bilo očitno, da jih o nečem poučuje. Prizor je bil tako osupljiv in tako lep, da je obstal v spoštljivi razdalji in samo tiho

opazoval. »Zdelo se mi je, da sem priča obredu, pogovor med učiteljem in otroci je bil tako veličasten, da se mi je zdelo, da se odvija sveto, mitološko dejanje,« se je kasneje spominjal. Ko je bilo pouka konec, je domačin pozdravil prišleka: »Čakali smo te,« je rekel preprosto. Tako sta se spoznala moža, ki sta dvanajst let kasneje postavila najpomembnejši učni projekt Latinske Amerike, prvo pravo indijansko šolo, ki ni bila rezultat poskusa »civilizirati Indijance«, ampak je bil njen namen nasproten: obramba in ohranitev njihove lastne identitete. Za razliko od šol, ki so se razvile pod kolonialnim vplivom, je upoštevala realne potrebe in interese staroselskih kmetov Altiplana.

Vse je živo, vse je povezano.

Andski dedje so preučevali naravo, da bi živeli z njo v čim večji harmoniji. Zahod jo preučuje, da bi jo izkoriščal. Šola je bila zastavljena kot »šola-ayllu«, šola, ki deluje kot staroselska skupnost, kjer ljudje živijo dobro. »Dobro življenje« pa za Andinca pomeni življenje v skupnosti, ne vključuje le drugih ljudi, ampak tudi živali, rastline, reke, gore, vso vidno naravo in ves nevidni svet. Občutek, da je vse živo, da ima vse pomembno vlogo v prepletu življenja, da smo z vsem povezani, vodi h globokemu spoštovanju narave. Pomeni premik od prepričanja, da jo moramo varovati, ker jo potrebujemo, k občutenju, da je vse sveto in enako pomembno kot človek, ki je le njen majhen del. Dobro življenje pomeni znati živeti in sobivati, znati jesti, znati piti, znati plesati, znati spati, znati delati, znati meditirati, znati misliti, znati ljubiti in biti ljubljen, znati poslušati, znati govoriti, znati sanjati, znati hoditi, znati dajati in sprejemati.

Učenje za življenje

Že od začetka namen šole v Warisati ni bil zgolj učenje branja in pisanja. »Otroka je treba pripraviti na življenje,« je ves čas ponavljal Pérez. Indijanski kmet je globoko povezan z zemljo in šola mora to povezavo utrjevati, jo usmerjati in ji dajati pozitiven pomen. Povezava z zemljo pomeni preživetje, a tudi identiteto. Pouk je potekal vse dni v tednu, pri gradnji in pri delu

na poljih so sodelovali vsi, tudi najmlajši in učitelji. Po načelu »naj vsi hodimo skupaj, naj nihče ne ostane zadaj« je bila za uspeh vsakega od učencev odgovorna vsa vas – šola je tako uspešna, kot je uspešen najslabši učenec. Če nekomu torej ni šlo, so mu bili drugi dolžni pomagati in ga podpreti. K pouku je spadala osebna higiena (kopanje v reki) in gojenje narodne identitete (sploh v okviru kulturnega kluba). Pouk je potekal v jeziku ajmara, španščina je bila na drugem mestu.

Organizacija

Učni načrt ni temeljil samo na pomnjenju podatkov, poudarjali so tudi razvoj ustvarjalnosti, sočutja, veselja in marljivosti. Otrok, ki ima te lastnosti, bo v življenju že našel informacije, ki jih morda še potrebuje za opravljanje svojega poklica. Potrebuje samo eno: okolje, ki zbuja navdušenje in omogoča življenje v polnosti, kjer lahko najde upanje in pogum. Vzgajati je pomembneje kot poučevati. Učenci so imeli tri učilnice: razred, delavnico in polje. Delali so praktično vse. Tudi šolo so si zgradili sami, pri tem je sodelovala vsa skupnost. Vse, kar so se naučili v delavnicah ali na polju, so takoj prenesli v prakso, tako uspešno, da je s polji in delavnicami šola postala praktično samozadostna. Včasih se je pouka udeležil tudi kakšen odrasel, ki mu je manjkalo znanja na katerem področju. Izdelovali so šolske mize, ogrodja za postelje, pohištvo, uniforme za šolsko nogometno ekipo, stkali odeje za internat. Pridelali so toliko hrane, da so vzdrževali internat s skoraj dvesto učenci. Shramba je bila vedno polna. Čeprav je revni vaški šoli dejstvo, da je vse pridelala sama, olajšalo delovanje, je bilo pomembnejše to, kar je z delom pridobil otrok: naučil se je, da je najvišja oblika sobivanja delo. Vedel je, da je treba vsako delo opraviti dobro. Zavedal se je, da prispeva k skupnemu dobremu, da je pomemben del družbe in da je lahko ponosen nase. Razvil je celo vrsto vrlin: vztrajnost, pogum, solidarnost in iznajdljivost, odrasel je brez strahu pred naporom. V tradicionalnih skupnostih je popolnoma naravno, da se otrok uči z delom in zelo mlad postane samostojen. Delo je najvišja oblika učenja.

Šola iz zemlje

Warisata je zrasla tako rekoč iz nič, iz zemlje in iz ljubezni teh, ki so se hoteli učiti. Delovala je devet let. Vendar dovolj dolgo, da je prižgala iskro v številnih drugih državah Latinske Amerike. Oblast je kmalu ugotovila, da so jim indijanske šole ušle izpod nadzora, zato je leta 1940 ministvo za šole šolo v Warisati zaprlo.

Danes iste vrednote poučuje skupnost Sariri, ki v prihodnjem letu načrtuje odprtje prve sodobne šole z »naravno metodologijo« po zgledu Warisate v La Pazu. V sodobni razkosani, odtujeni družbi je ena najpomembnejših vzgojnih nalog prav razvijanje občutka povezanosti. Zato so v šoli potrebne »točke srečanja«, priložnosti za druženje, včasih z delovno nalogo (na primer okopavanje vrta, pleskanje šole), včasih pri igri, pogosto pri hrani (apthapi). Apthapi je andski skupni obrok, kjer vsak nekaj prinese. Vso hrano položijo na aguayo (prt). Navzoči se zberejo v krogu, se zahvalijo za hrano, jo blagoslovijo in potem si vzame vsak, kolikor potrebuje, da se nasiti. Učenci bodo sodelovali pri

vseh opravilih, ki jih zmorejo, tudi (ali še posebej) pri čiščenju prostorov. V običajni šoli starši prihajajo le na govorilne ure. V šoli, ki deluje kot skupnost, pa se od njih pričakuje, da aktivno sodelujejo pri odločanju in vsakodnevem delovanju šole. Otrok se uči z zgledom, družbena angažiranost pa je ena najpomembnejših vrednot, ki jih gojijo Saririji.

Zgled za nas

Zakaj bi bil šolski sistem iz Bolivije s tako kratkim trajanjem zanimiv za nas? Namen razstave ni obujanje spominov, ampak skozi zgodbo o Warisati prikazati etiko prebivalcev in njihov odnos do sveta, ki ga je v pretežni meri zahodni svet potrošniške družbe izgubil, a ga v zadnjem času marsikdo spet ceni. Skupnostni pristop se predvsem zaradi aktualne krize pojavlja tudi na drugih področjih (ljudje se povezujejo in skupaj obdelujejo urbane vrtove, Inštitut za trajnostni razvoj je leta 2011 razvil projekt šolski eko vrtovi, ki se je razširil po slovenskih vrtcih in šolah).

Razstava

Ob razstavi pripravljamo tudi pester spremljevalni program:

- potopisno predavanje o Boliviji,
- program za otroke v zimskih počitnicah – učna ura intuicije, indijanska učna ura v naravi, delavnica o stereotipih,
- etnološko predavanje o slovenski duhovni kulturi,
- predstavitev knjige Pot odrasčanja malega drevesa,
- zaključna prireditev razstave: okrogla miza o vrednotah v slovenskih šolah.

Za učence so najbolj zanimive učna ura intuicije, indijanska učna ura v naravi, delavnica o stereotipih ter literarni natečaj na temo Kaj je dobro življenje? S čim prispevam k boljšemu svetu? Kako lahko jaz spreminjam svet? Bodi sam sprememba, ki jo pričakuješ v svetu! (Gandhi)

Bolj podrobno bom opisala učne ure in delavnice, ki bodo organizirane v času zimskih počitnic od 25. 2. do 1. 3. 2013

vsak dan od 10. do 12. ure in so namenjene razvijanju občutljivosti, povezanosti in hvaležnosti življenju. Na začetku vsake delavnice oz. učne ure bo najprej vodstvo po razstavi. Delavnice in učne ure so tudi del rednega pedagoškega programa med šolskim letom.

1. Učna ura intuicije (torek, 26. 2. in petek, 1. 3.):

- delo s simboli – risanje z levo roko: uravnovešanje možganskih polovic;
- igra za razvijanje intuicije s kartami: izboljšuje intuicijo, koncentracijo, sposobnost vizualizacije;
- pogovor s predniki, izdelava družinskega drevesa: razvija občutek povezanosti in hvaležnosti;
- starostna skupina: OŠ, srednja šola (delo v skupini prilagojeno starosti udeležencev).

2. Indijanska učna ura v naravi (ponedeljek, 25. 2. in četrtek 28. 2.)

Povezava skupine in pozdrav, indijanska hoja, pogovor z vetrom, drevesi, poslušanje zemlje, zvoki gozda, vaje zaupanja (prilagojeno starosti udeležencev v skupini). Starostna skupina: OŠ, srednja šola.

3. Delavnica o stereotipih (sreda, 27. 2.)

Kaj so stereotipi, kakšne stereotipe poznamo (stereotipi do drugačnih, drugih narodnosti). Na delavnici se bomo posebej dotaknili stereotipov do starosti in starejših ljudi. V družbi se velikokrat pojavlja izkrivljen pogled na starost in starostnike – predvsem pod vplivom medijskih sporočil in podob. Na to se navezujejo tudi vrednote: spoštovanje starejših, vrednotenje izkušenj in znanj, ki jih starejši imajo, sodelovanje s starejšimi. Starostna skupina: 3. triada OŠ, srednješolci. Indijanski rek pravi: »Kamor gledaš, tja boš šel«. Vabimo vas, da se razgledate po novih možnostih in inovativnih rešitvah, ki jih ponuja »šola za življenje«.

Zaradi boljše organizacije dela so zaželeni prijave na posamezne delavnice do 22.2. na telefonske številke: 01/2513 024, 031/299 676 ali po e-pošti: prijavasm@quest.arnes.si.